

kas vara oss skänkte af den välgörande Försynen, för at något lindra och försötma smärtan af den ofta förskräckande tingens verklighet." — Vi skole ur själfva Poëmet anföra några stycken til prof af des förtjänst. Sedan Författaren, under flere leende teckningar föreställt drömmarnes behaglighet, och den vällust de gifva själen, kommer han ändteligen til det fatala ögnablicket af upvaknandet, då alla dessa sällhetens skugg-bilder på en gång försvinna:

Himmelskt sälla kjusnings-stund!
 altför kort hos mig du dröjde,
 och jag vaknar — i en blund,
 knappast dina spår jag röjde.
 Sköna villa! Dig förutan
 förd til sorgens verd igen,
 suckande jag fattar lutan,
 klagar på förvandlingen.

Ja, jag vaknar — icke mer,
 med et gladt och tårfritt öga,
 jag den ljusa dagen ser
 stråla ner ifrån det höga.
 Själén blott bland skuggor irrar;
 ögats ljus ej hånne när;
 och min tanke sig förvirrar
 i min flydda sällhets spår.

Skalden målar sedan fasan af den lastfulles sömn, hvilken är äfven så rik på förskräckande drömmar, som den dygdiges på glada och lyckliga, och slutar sit Poëme med följande upmuntran för den Dygdige:

Dygdens son, förnögd och fri
vandra du din gifna bana.
Gå at evigt lycklig bli
genom dygders sälla vana!
Och när uti sömnens sköte
dina ögon tryckas ner,
hastar glädjen til dit möte;
oskuld, frid omkring dig ler.

Derefter uplästes et Poëme kalladt: *Alderdomen*, Ode til *Camilla*. Författaren framställer deri den viktiga Sanningen, at skönheten och de yttre behagen äro förgängliga förmoner, hvilka genom tusende händelser, ofta i förtid, oundvikligen med ären förloras; at de icke utgöra en människas sanna värde; at man derföre i synnerhet bör bemöda sig om odlingen af hjertats och förståndets egenskaper, hvilka hafva et vida större inflytande på vår sällhet, och endast kunna försäkra oss om människors varagtiga vänskap och aktning. Vi vete icke om Författaren härvid haft til afsigt, at för den närvarande Samlingen af unga Fruntimmer föreställa en nyttig

lärdom, hvilken många af deras kön til sin olycka ej besinnat, eller gjort det altför sent. Om så är, lära de visserligen vara honom derföre förbundne, och i synnerhet för det han åt Skaldespråket anförtrodt dessa vackra moraliska tankar. Mången ung Skönhet torde vilja vara i *Camillas* ställe, för at kunna lämpa på sig följande rader, hvarmed Författaren slutar detta stycke:

Ej något offer kärlek gaf,
 hvars rökverk mera ljufligt brinner,
 än denna tår som på din graf
 ur tacksamhetens öga rinner.

Vidare uplästes et Anonymt stycke, *Tre Ord i vår Tid* kalladt. Hvad ändemålet angår, är det visserligen vackert och hedrar Författaren. Man har aldrig i något tidevarf mer än i det närvarande rönt de svårigheter, som möta uplysningen under des stigande. Man har sett gamla fördomar utträngas, för at lemna rum för andra motsatta, ofta farligare, och Sanningen, ständigt misskänd, har icke ännu hunnit rädda mänskligheten ur villornas band. Philosophiens ljus lyser för en ganska liten del af Människoslägtet; den endast kan man kalla uplyst; men hvad förstår den til verdens uplysning? Den skrif-

ver, men des skrifter läsas af få som förstå dem, mistydas af de öfrige, upreta alle uplysningens fiender, och verka således på nästan ingen class af människor. Den stora folk-strömmen vill och gör; ehuru litet moraliska både des vilja och des gerningar kunna vara. Må dock icke dessa anmärkningar, ehuru beklagligen sanna, afskräcka Philosopherne at arbeta på ljusets spridande i verden; må de i synnerhet beflita sig om at göra sina Skrifter tydliga och begripliga för alle — at framställa Sanningen ren och enkel — och den skall lättast skiljas ifrån villfarelsen, som behöfver konstens biträde blott för at icke misshaga: småningom skola fördomarne skingras och den falska uplysningen lemna rum för den verkliga, om det ock ej sker förr än i en eftertid. — Men låtom Författaren tala. — ”Beklaga oss efterverld, vi hafve arbetat, -du må skörda; vi likne den äldrige, som vid sin lefnads afton planterar för efterkommande, utan hopp at få njuta frukten af sin möda, eller i skuggan af det träd, hvars första tening han satt, njuta skygd emot middags-solens brännande strålar.” — De Tre Ord, som Författaren här ställer under sin granskning, äro: Jämnlighet, Medborgerlighet, Broderskap. — Han visar så väl rätta meningen deraf, som de falska begrep der-

vid fästas, i den afsigt vi redan nämnt. Vi skulle hafva lemnat rum för et vidlyftigare Utdrag ur detta Arbete, om vi icke erinrat oss, at Politiquen icke är Sällskapets ändemål — och at dessa i sig själf moraliska Sanningar, nu börja anses för blott Politiska. Vi kunne dock ej förbigå den slutmening, som Författaren i detta afseende adresserat til Sällskapet: — M. H., säger han, J kännen at ämnen af detta slag ej egentligen höra oss til, men vi äro ock Medborgare, och kunne således icke vara liknögde vid de händelser, som tyckas gifva alt en annan vändning, et förändradt skick; och om i stillheten, där vi byggt vårt Tempel, där vi öfve Vetenskaperne, forske naturen och dyrke des Mästare, vi finne vår yppersta tilfridsställelse, kunne vi dock ej undgå, at dela med dem, som äro utom oss, lifvets mödor och lifvets glädje, och i Samhället genom gagnande företag visa oss värdige vårt ändemål.” —

Sammankomsten slutades efter vanligheten med et Tal af Ordföranden; hvar efter en aftonmåltid för samtelige närvarande Ledamöter och budne personer anrättades, hvilken ordning vid alla offentliga Sammankomster hädanefter kommer at följas.

Om alla framdeles infallande Högtids-

dagen förse Sällskapet med et så rikt för-
råd af goda litteraira Arbeten, hvilket vi
hafve all anledning at förmoda, skall det
hvarken ångra Sällskapet, at det vid des-
sa tilfällen lemnat tilträde åt personer ut-
om sig, eller oss Utgifvare, at vi, ibland
Artiklarne i denna Journal, lofvat anföra
berättelser om Sällskapets Högtidsdagar.

*Förslag til inrättande af et nytt Säll-
skap, under namn af det Antropolo-
giska *)*

Kännedommen af människan, des natur,
behof och begär, nöjen och plågor, jäm-
te deras orsaker och verkningar, är vis-
serligen den viktigaste, nyttigaste och nöj-
sammaste Vetenskap, hvarpå vi kunne
använda vårt bemödande. Beklagligen sy-
nas desse kunskaper ännu icke hafva er-

*) Det i fråga varande Sällskapet eger med
F. B. Sällskapet aldeles ingen gemenskap;
utan hafva vi, endast för at tjäna någre en-
skilde, låtit ofvanstående Förslag i denna
Journal inflyta.

nått den utveckling och bestämning, som man haft anledning at vänta, och som man för mänsklighetens väl bordt önska. Ännu torde mycket återstå i Philosophens forskningar, för at af mänskliga fullkomligheten kunna framställa et värdigt, och i des alla särskilda delar riktigt ideal. I medlertid, hvad kunde vara nyttigare och berömligare, än om alle Män af uplysning och dygd, af alla classer och stånd i Samhället, hvar i sin krets arbetade på, at befordra och utbreda en allmännare och sannare kännedom af mänskliga naturen? — Det är i sådant afseende någre för mänskligheten och Fäderneslandet nitälskande Svenskar förenat sig til at inrätta et Sällskap, under namn af det *Antropologiska*, til befordrande af en noggrann och allmänt nyttig kännedom af de Moraliska och Physiska ämnen, hvilka til utredande och bestämmande af människans natur och egenskaper i synnerhet äro viktiga och uplysande.

De vetenskaper, hvilka efter denna Plan böra komma at utgöra Sällskapetets föremål, äro i synnerhet följande: Philosophien, Moralen, Verlds-Historien philosophice betraktad, och de delar af Oeconomien, Physiken och Medicinen, hvilka vid undersökningarne af mänskliga naturen mest tjäna til hjälpreda. I dessa ämnen böra de arbeta, som til Ledamöte

antagas, hvar och en i den del deraf, hvar-
til han känner sig mest vuxen; alle i den
afsigt, at genom rigtiga begreps medde-
lande och framställande af starkare bevis
sprida et större ljus öfver dessa Vetens-
skaper. De böra genom utarbetande af
Handböcker i förenämnde Moraliska och
Physiska ämnen öppna en utväg för den stu-
derande Ungdomen, at komma til en sna-
rare och rigtigare kännedom af dessa Ve-
tenskaper, och genom den tydlighet och
lätthet, som afhandlingssättet framför alt
bör ega, äfven kunna gagna och undervi-
sa den mindre uplyste och óerfarne Med-
borgaren. Desutom bör äfven Sällskapet,
genom utsättande af Pris-frågor i åtskilli-
ga härtil hörande delar, söka gifva et stör-
re utrymme både för sina och Allmänhe-
tens forskningar. I början, då Sällskapets
Cassa-anstalter icke äro reglerade, kan ej
någon viss belöning utsättas för de För-
fattare, som häri upfylla des önskan; lik-
väl skall en af des första omsorger blifva,
at härigenom söka utmärka sin aktning
för förtjänsten. Sådane Skrifter och Af-
handlingar kunna, då de ega en viss grad
af värde, få rum ibland de arbeten Säll-
skapet genom trycket lemna i Allmän-
hetens händer.

Upfostringsverkets och allmänna undervisnings-
anstaltarnes förbättrande, kommer at utgöra en be-

tydlig del af Sällskapets arbeten och öfverläggningar, och böra deri Prisämnen äfven utsättas, utom de Afhandlingar i denna väg Sällskapet förväntar af egne Medlemmar. I öfrigt; alt hvad som kan tjäna til enskilda lefnadens och umgängets behag, alt som utvecklar och framställer människans värde i en högre dag, alt hvad som gör hånne nyttig och älskvärd ibland sina likar, någd och tillfridsstöld inom sig själf, som utvisar hånnes rätta bestämmeelse och verkliga fullkomlighet — alla dessa undersökningar blifva ämnen för Sällskapets bemödande. Des afsigt är at skingra alla de fördomar och villfarelser, hvilka hittils lagt så många hinder i vägen för Människo-slågtets förädling i vett och dygd, och framställa i ljuset de dygder och vackra egenskaper, som utgöra des sanna värde och fullkomlighet.

Alla de Personer, som på något sätt utmärkt sig i förenämnde Vetenskaper, hvilka komma at utgöra Sällskapets yrken, som för Människoslågtets och Medborgares väl upoffrat sina kunskaper och sin verksamhet, som genom gagnande Skrifter eller ädla Handlingar förvärfvat sig alle vältänkandes aktning och förtroende, ega anspråk på Sällskapets afseende vid valet af des Medlemmar. Deras antal är ej inom någon viss numer inskränkt; det tål samma utsträckning, som ämnena fordra. Det är i sin tilökning af värdige och skicklige Ledamöter Sällskapet söker sin förkofran, det är derigenom det skall blifva i stånd at verksammare gagna Mänskligheten och Samhället. Äfven det Køn, hvars behag och vackra seder, fina vett och lifliga känslor ersätta det, som stundom saknas i vidsträckta kunskaper och djup erfarenhet, lemnas öpet, så at deltaga i, som at öfvervara Sällskapets Sammankomster. Det skall anse des bemödande för Dygden, Mora.

litéten och Uplysningen, såsom en verklig vinst för mänskligheten, ty de veta huru väl Gratierne kunna förenas med Vishetens Gudinna.

Sällskapets Ämbetsmän utgöras af en Ordförande och en Secreterare. De böra väljas på vissa der- til utsatte terminer, hvarom framdeles skall öfver- enskommas. Utom Protocollens förtattande, blir det Secreterarens skyldighet at besvara alla Intrådes- Tal, som nye Ledamöter böra hålla. — Cassans förvaltning anförtros åt någon af Ledamöterna, som i detta afseende vill tjäna Sällskapet, på längre el- ler kortare tid. Denne Ledamot bör äfven om an- vändandet af de deri befintliga medel, i enlighet med Sällskapets ändemål, upgifva behöriga Förslag, hvilka sedermera vid påföljande Sammankomst ta- gas i närmare öfvervägande.

Dessa äro de vilkor, hvarunder de i detta fö- retag redan intresserade Personer vilja förena sig, til uprättande af et nytt Sällskap. Alle, mone om at Inrättningen måtte vinna all den fullkomlighet, hvarförutan den för mänskligheten ej kan blifva så gagnelig, som ändemålet påsyftar, önska at flere up- lyste och vältänkande Män måtte med dem förena sig til förbättrande af förepämnde Plan. De hafva imedlertid velat tilkännagifva sin afsigt för Allmän- heten, hvars bifall de förmoda, och hvars biträde de behöfva til fullföljande af sit företag. De hy- sa det bästa hopp om Inrättningens framgång, ty de veta at Fäderneslandet hvarken saknar uplyste Män, eller Skyddare och Befordrare af Lärdom och Kunskafer.

STOCKHÖLM,

Tryckt hos Bokhandlaren JOH. DAHL,

1796.

Ny och förbättrad

TABELL,

För Läsningarne vid FRIBYGGARE
Sällskapets Lyceum a).

Mån- dagar				Förmidd.	
	9-10 ö)	Sepa- ratim c)	1) Andre Läraren.	Geometrien med ensDi- visionen	1
			2) Första Läraren.	Språkens Philoso- phie med den an- dre d) -	1
—	10-11	Con- jun- ctim.	Andre Läraren.	Tyskan m. visse af Lärjung. De ófrige sysselsät- tas på an- nat tjänligt sårt.	1
—	11-12	Con- jun- ctim.	Ex. Måstr.	Dansa eller Fäkta -	1

a) I Femte Häftet af Journalen för Allmänna Uplysningen och Sederne, är införd en Plan til en ny och förbättrad Schola, tillika med en Tabell, hvarest Läsningarne vid den- samma skulle komma at företagas. Det var då blott et enskildt företag af någre F. B. Sällskapets Ledamöter; men desse hafva se- dermera, för at gifva sit Förslag en närma- re utveckling, och bringa det til högre full-

			<i>Förmidd.</i>		
Tisdagar.	9-10	Sepa- ratim	1) Fransk Språk. e)	Tala Franska m. Högre Divisio- nen - - -	1
		Cön- jun- tim.	2) Andre Läraren.	Franska Gram- matiquen med den Lägre -	1
	10-11	Con- jun- tim.	Femte Lå- raren.	Christendomen	1
	11-12	Con- jun- tim.	Ex. Mäst.	Rita eller Spe- la - - -	1

komlighet och mera stadga, updragit Sällskapet ej allenast granskningen deraf, utan ock inseendet öfver denna Inrättning. Af sådan anledning har Sällskapet ej allenast utfärdat Lagar för denna Schola, som kommer at bära namn af F. B. Lyceum, utan ock til styrelsen deraf förordnat en Direction, bestående af 3:ne Ledamöter inom Sällskapet; hvarförutan Sällskapet jämväl til Lärare vid Lyceum utsett Fem för kunskaper och skicklighet väl kände Män, utom Språk- och Exercitii-Mästare, samt derhos stadgat, at ingen til Lärare får antagas i Theologien, som icke är Prest, i Språken och Vetenskaperne, som icke är Promoverad Philosophiæ Magister, samt i Arithmetiquen, Tal-öfningen och de Fria Konsterne, som ej på annat godkändt sätt documenterat sin skicklighet. Sedan Läsningarne och de dertil utsedde timar imellan förenämnde Lärare nu mera jämväl blifvit fördelte och nogare jämnkade, har Sällskapet trodt sig böra meddela Allmänheten denna nya Tabell, såsom i flera hänseenden

			Förnidd.		
Ons- da- gar'	9-10	Con- jun- ctim.	Fjerde Läs- raren.	Historien och Moralen - -	1
—	10-11	Con- jun- ctim.	Fjerde Läs- raren.	Cosmographie (eller Astron. Geogr. och Nat. Historien) -	1
—	11-12	Con- jun- ctim.	Ex. Mäst.	Dansa eller Fäk- ta f) - - -	1

mera fullständig och vida bättre än den för-
ra; likväl alltid med förbehåll af rättelse
och förbättring, när någon högre nytta in-
ses derigenom kunna åstadkommas.

b) Man har funnit sig nödsakad, at, på fleres
begäran, nedsätta tiden, då Lektionerne sko-
la börjas, til kl. 9, åtminstone under den mör-
ka tiden, såsom mer beqvämlig både för
Lärare och Lärjungar; kommande altså Di-
sciplarne, i stället för half åtta, at samlas
kl. half nio.

c) I förra Tabellen är redan förklaradt, hvad
som menas med Coniunctim och Separatim,
nemligen: at i förra fallet Läsning sker
på en, och i det sednare på tvänne Divisio-
ner af särskilde Lärare.

d) Lärnan om Språken, deras upkomst och be-
skaffenhet, samt förnämligast kannedomen
om Modersmålet, har Sällskapet ansett va-
ra för Lärjungarne af mycken angelägenhet.
Den sednare kommer i synnerhet at med myc-
ken noggrannhet afhandlas, emedan erfa-
renheten bestyrker, at, då Disciplarne först

				Förmidd.	
Thors- dagar.	—	—	—	Lika med Mån- dagar - -	4
Freda- gar.	—	—	—	Lika med Tis- dagar - -	4
Lörda- gar.	—	—	—	Lika med Ons- dagar - -	3
				Eftermidd.	
Mån- dagar,	3-4	Con- jun- ctim.	Förste Lä- raren,	Theoretiska Ju- ridiquen g)	1
—	4-7	Con- jun- ctim.	Andre Lä- raren,	Bref och Exer- citiij skrifning på Modersmä- let b) - -	3

få lära sig sit eget Modersmål och Gramma-
tiquen, eller ordens och talesättens betydel-
se och sammansättning m. m. i detsamma,
samt at derifrån göra tillämpning til de öf-
riga Språken, så går det mycket fortare, än
då de skola börja med et dem aldeles främ-
mande och obekant Språk. Efter all na-
turlig ordning bör äfven begynnelsen gö-
ras med Modersmålet, och som Disciplar-
nes tankekraft ännu är ööfvad, så skall Lä-
ran derom, särdeles i början, föreställas så
kort, enfaldigt och begripligen, som möjli-
gen ske kan.

- e) Til Fransk Språkmästare väljes helst någon
infödd, som, utom at kunna fermt tala språ-
ket, äfven känner des Grammatique, at
han vet gifva skäl, hvarföre det heter så
eller så.
- f) Det beror på öfverenskommelse vederböran-
de imellan, hvilken af de Fria Konsterne
Barnen kunna komma at välja.

		<i>Eftermidd.</i>			
Tisdagar.	3-4	Separatim	1) Förste Läraren.	Explication på Högre Latinska Divisionen - - -	1
			2) Femte Läraren.	Explication på Lägre Latinska Divisionen i) - - -	1
—	4-5	Separatim	1) Andre Läraren.	Explication på Högre Franska Divisionen - - -	1
			2) Förste Läraren.	Explication på Lägre Franska Divisionen - - -	1
—	5-7	Conjunctim.	Tredje Läraren.	Arithmetique och Bokhålleri - - -	2
Onsdagar.	2-4	Conjunctim.	Tredje Läraren.	Arithm. och Bokhålleri samt Stilskrifning - - -	2

g) Med Theoretiska Juridiquen förstås det allmännaste af hvad til Lagkännedom hör, såsom at veta, huru Lag skipas, huru den indelas, huru Contracter, Förskrifningar m. m. böra ställas, o. s. v.

b) Som Bref och exercitii skrifning på Modersmålet utgör en vigtig del af hvad som bör läras, så har Sällskapet dertil bestämt 3:ne timar, särdeles som ej allenast Viterheten, utan ock Skrifters declamation på Modersmålet härunder inbegripas, hvilket alt vid Scholarne vanligen plägar försummas. Skrifning i de andra Språken är lemnad til hvar och en Lärare, som i det eller det Språket gifver undervisning; och kommer dermed ej at göras början förr, än Di-

			<i>Eftermidd.</i>		
Thors- dagar.	3-4	Sepa- ratim	1) Förste Läraren.	Högre Latinska Divis. och Chris- skrifning - -	I
			2) Femte Läraren.	Lågre Latinska Divisionen och Themata - -	I
—	4-5	Sepa- ratim	1) Andre Läraren.	Högre Franska Divisionen och Skrifning - -	I
			2) Förste Läraren.	Lågre Franska Divisionen -	I
—	5-7	Con- jun- ctim.	Fjerde Lå- raren.	Låran om Männi- skan k) - -	2

disciplarne i hvart Språk gjort så betyd-
liga framsteg, at de genom explication m.
m. hunnit samla et tillräckligt antal af ord
och talesätt, som vid skrifningen kunna
komma dem til nytta. Correctionen af så-
dana scripta, får ej heller ske på stället,
utan bör vara förut af Lärarne verkställd,
så at, när Lections-timen kommer, man en-
dast behöfver visa, hvori feLEN bestått m m.

2) Med Latinska Språkets lärande göres ej
början straxt, så framt en Discipel ej vid an-
komsten til Lyceum finnes deri redan ega
någon grund, emedan detta Språk, såsom
sakkande både articlar, auxiliär verba m. m.
så mycket afviker ifrån de moderna, och så-
ledes är för nybegynnare för svårt, utan
komma Disciplarne at, näst Modersmålet,
lära Fransyskan o. s. v.

k) Låran om Människan, kommer at innefat-
ta en kort och tydlig beskrifning om des

			<i>Eftermidd.</i>	
Fre- dagar.	3-5	Con- jun- tim.	Förste Lå- raren.	Practiska juridi- quen <i>l</i>) 2
—	5-7	Con- jun- tim.	Tredje Lå- raren.	Arithmetique och Bokhålleri <i>m</i>) 2

kroppss beskaffenhet, om diæten och äfven något om des Psychologie &c. För at göra denna Lära behaglig, blifva åtskillige tjänlige och uplysande Plancher i detta ämne nyttjade, då Människans Physiologie är ämnet för Föreläsningen.

l) I den Practiska Juridiquen blifva Disciplarne på det sätt underviste, at sedan de i den Theoretiska förvärfvat sig någon kännedom, kommer först et Lagskipande Utskott och sedan en Domstol af Disciplarne under tillsyn af närvarande Läraren at formeras, hvilken afgör dels Disciplarnes egne små tvister, dels andra diktade mål, samt i hvar och et fäller ordentligt och skriftligt Utslag. Ifrån denna Schol-Rätt kan sedermera appell äga rum til Lecteurs-Conseilen, hvilken utgöres af de ordinaire 5 Lärarne, som samlas en gång i veckan, dels för at uptaga och afdömma sådana mål, dels ock sins imellan upgifva så väl nyttiga project i Läsningvägen, som ock hyad de om Lärjungarnes seder och framsteg hafva sig bekant. Från detta Forum skulle ännu för sista gången kunna appelleras til Directionen, som gifver slutlig dom i saken.

m) Hvad Arithmetiquens och Bokhålleriets lärande angår, så är redan i förra Tabellen

				<i>Eftermidd.</i>
Lör- da- gar.	2 - 4 eller långre.	Con- jun- ctin.	I alle Lä- rarnes när- varo.	Chemiska och Physiska Expe- rimenten, samt Botaniska och Mathemat. eller andra Excursio- ner, när Dire- ctionen utsät- ter <i>n)</i> - -

2

nämndt, at den enklaste och mest lätta method kommer at följas: varande för den, som häri hunnit någon fullkomlighet, och ej åstundar högre, tillåtet at visse af de härtil bestämde timar sysselsätta sig med completerande af sina öfriga annotationer m. m.

n) I Planen så väl som förra Tabellen, är redan den Allmänne Method utstakad, som vid Läsningarne bör följas, nemligen: genom raisonnementer, på det mest praktiska sätt, som möjligt är, och ej genom mycken utanläsning. En mera speciel kan för det närvarande icke upgifvas, innan Läsningarne komma i gång. Vid explicationen af Språken, är äfven förut sagdt, at Disciplarne böra med tilhjälp af Ord-Böcker eller gifna glosor, själfve leta sig väg til betydelsen af ord och meningar i et främmande Språk, hvarigenom ofelbart händer, at det mycket bättre fäster sig i minnet, än då alt skall bero af Lärarens dictamen. Man tror sig nu allenast behöfva tillägga en omständighet, som Sällskapet funnit nödig at stadga, nemligen:

at, då en Discipel finnes vara mindre fallen för et Språks eller en Vetenskaps lärande, han dermed icke besväräs, intil des han förmärkes hafva derföre fattat mer lust och tycke: äfven som hvar och en Discipel i öfrigt ingalunda kommer at betungas med mer, än han med sin egen båtнад hinner sköta; ankommande ompröfningen af alt detta på Directionen, efter inhemtadt yttrande af Lärarne, som bäst hafva tillfälle at inse hvar och ens fallenhet och natursgåfvor m. m.

Slutligen har man trodt sig böra ur de för Lyceum utfärdade Lagar och Stadgar meddela följande omständigheter: 1:o At för hvar Eleve, i början af hvart Qvartal kommer at betalas 11 R:d. men då 2:ne äro ifrån samma hus, allenast 10 R:dr, samt at ingen antages under et halft års tid. 2:o At för hvart fullt Tiotal antages en Gratist, som njuter fri undervisning. 3:o At Disciplarne ega rättighet at vara tilstädes vid F. B. Sällskapets Stordagar och andre högtidlige Sammankomster, försedde med någon dem passande decoration. 4:o At årliga Examina hållas i början af April och midt i November månader, hvarvid någre af Kongl. Cancellie-Collegii och Stads-Consistorii Herrar Ledamöter, samt Barnens Anhörige och F. B. Sällskapets Ledamöter, så vidt rummet tillåter, inviteras at vara närvarande. 5:o At vid de kort derpå följande Högtidsdagar, F. B. Belöningar utdelas åt dem af Disciplarne, som för flit och skicklighet sig utmärkt. 6:o At undervisning i de Fria Konsterne, såsom Musique, Dans och Ritkonst m. m., betalas särskildt efter öfverenskommelse imellan Vederbörande, men alt annat är un-

der förenämnde betalning inbegripet, och 7:0 At
Lärarne ej behöfva vara Ledamöter af F. B. Säll-
skapet; men tillsättas af Detsamma, samt at de
antagas ej förmedelst Fullmagter, utan genom
Contract, hvaraf Läraren det inneliggande och
Direktionen det utgående underskrifva, Stock-
holm den 1 November 1796.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Bokhandlaren JOH, DAHL,
1796.

JOURNAL

FÖR

ALLMÄNNA UPLYSNINGEN

OCH

SEDERNE.

UTGIFVEN AF

SÄLLSKAPET F. B.

ÅTTONDE HÅFTET.

Gudsdyrkan *).

Skalde-Stycke.

De trälars minnen glömskan döljer
som Dig, Du världens milde Gud,
Dig fruktade i åskans ljud,
och i den blixtn som dundret följer.
Som trodde, med en våldsam hand,
och med de vilda Nordens väder,
det var Din ro at krossa städer,

Q

*) Vi vete ej, om detta Stycke, som til oss
blifvit inlemnadt, förr varit tryckt. Om så
vore, synes det dock förtjäna at för andra
gången lemnas i Allmänhetens händer.

Utgifvarne.

och rubba själlva jordens band.
 Och ofta denna önmä Moder,
 blott för en diktad Gudstjänst skull,
 fick dricka i en grönklädd mull
 de dyra mänskoblodets floder.
 Då Fadern hjertats rätt förtryckte
 och, för at vinna Himlen god,
 ur famnen af sin Maka ryckte,
 et foster af sin egen blod.
 Och som han uti yran tyckte
 at offret blef hans samvets tröst,
 han, döf för mänskligherens röst,
 uti et spädt och troget bröst
 den grymma offer-dolken tryckte.

Men icke så vårt slägtes Far
 vi dödelige böre dyrka;
 hur kan jag bäfva för Hans styrka,
 när i mit inre Han en kyrka,
 och i min själ en boning har?
 När alting om Hans godhet talar,
 hur kan jag frukta för Hans magt?
 Från fjällens spets och stjernans pragt
 och ned uti de lägsta dalar
 Han ämnen för min sällhet lagt,
 och för det lugn som mig hugsvalar,
 när högmod skänker mig förakt.
 Hur kan Den blod och tårar kräfva,
 som i min oro til min tröst
 uti en trogen Broders röst

bemödar sig bekymret häfva?
 Och är Den vid min plåga kall,
 som vid det qual mit hjerta sårar
 min ömma Mor befalla skall,
 at då jag lider fälla tårar? —
 Nej, verldars Gud, lät verlden vörda
 Din mildhet och Dit majestät;
 lät endast lasten frukta det,
 och trälen bära trälens börda!
 Du som min själ et hjerta gaf,
 en drift at älska, och at ömma,
 Du fordrar ej at som en slaf
 jag denna rättighet skall glömma.

Du Guda-kraft, som hemligt flyter
 in i et ömt och ädelt bröst,
 Du egenviljans välde bryter,
 och lifvets vinter Du förbyter
 uti en rik och fruktbar höst!
 Du som i dygdens öfning röjer,
 din sälla verkan och dit lif,
 som mänskan öfver jorden höjer
 och hjertat til det stora böjer —
 til min förädling verksam blif!
 Blif utmärkt för den fria låga,
 som alltid liflig, ren och klar,
 kan brinna utan hjertats plåga!
 Ja, må ock mänsklighetens bud,
 af mig en villig lydnad vinna,

och denne tanke ej försvinna,
 at Gud är den förtrycktes Gud.
 At Himlen hjertats offer bära,
 til andres gagn sit lif förtära,
 och lindra sina likars qual:
 det är den sanna Guda-lära —
 At dyrka guld är dårens val,
 at göra godt — den Vises ära.

Ja, Himlens Gud, lär mig at fästa,
 min sällhet vid min Broders väl,
 må andres fördel, andres bästa,
 och lugn och glädje hos min nästa
 föröka glädjen i min själ!
 Må med et konstladt vänskaps sken
 jag aldrig söka at bedraga —
 må jag til harm och vrede sen,
 ej låta andres fel förtaga
 det lugn mit inre smakar ren!
 Ja, må ej stolthet mig förleda
 at yfvas öfver hvad jag fått!
 Vår stillhet skall vårt väl bereda,
 och Himlen, at sin ära freda,
 har gjort fördärf til högmods lott.
 Ja, må uti mit lugna bo
 man aldrig smickrets stämma höra;
 må ingen nedrig vinst förstöra
 min trygghet och min samvets-ro;
 och ifrån Sanning, Rätt och Tro
 mig ingen mänsko-fruktan föra.

* * *

I dalen, i en stilla bygd
 en mänsko-vän har satt sin hydda,
 där Himlen honom skall beskydda;
 där plågan och bekymret flydda
 ej skola qvälja mer hans dygd.
 Om Gud han inga Altar skänker,
 om uti intet Tempels pragt,
 hans vördnad för en Guda-magt
 hans nit för Himlens ära blänker;
 en kärlek alltid öm och ren,
 som nödens tryckta barn hugsvalar,
 om hjertats dygd väl bättre talar,
 än skrudar, spel och marmor-salar,
 och själfva Crucifixets sken. —
 Det för den Vise ej kan döljas
 at denna väg til lyckan bär.
 Må samma lag utaf mig följas
 och samma dygd bli mit begär:
 Och när det himlens vilja är
 mit stoft af jorden sedan höljas!!

—————

Om Sinnes-styrkan *).

En Man, hvars upförande aldrig gäckar
 des grundsatser, äfven i de brydsamma-

Q 3

*) Ur et Arbete kalladt: *Chef d'Oeuvres Politiques & Litteraires de la fin du dix huitième Siècle*. Tryckt 1788.

ste omständigheter; som visar ståndagtighet och rådighet i alla sina företag, är en man af *Caractere*; et uttryck, hvarmed man betecknar en själ af en mindre vanlig styrka och drift.

Denna egenskap är äfven så nyttig för den enskilda människan, som för den allmänna, och höjer både den enas och den andras dygder. Det är hon som bevarar Ämbetsmannen ifrån förförelsens snaror och ståndsnitets småheter, som afvänder den Lärde från smickret och smådelsen, och alltid förenar hans upförande, äfven som hans skrifter, med förnuftets och Sanningens allmänna stora grundsatser; det är också genom hänne, som den ädla och känslofulla människan skall blottställa sit lugn, sin lycka, själfva sin varelse, och ådraga sig grymme och oförsonlige fiender, för at rycka undan förtrycket glömda man oskyldiga offer.

Men denna så sällsynta egenskap förtjänar mindre at fästa vår upmärksamhet, då den visar sig i den enskilda lefnadens inskränkta kretsar, än då des egare med sina förenar många människors öden.

Ur denna synpunkt betraktad, är sinnesstyrkan den ståndagtighet och fasthet, som åtföljer en uphöjd själ vid utförandet

af stora och svåra företag. Använd på dygdiga föremål, är hon det mest värdiga människors beundran och tacksamhet; då hon endast har äregirigheten och brottet til afsigt, blir hon människo-slägtets största olycka, som rysande ännu beundrar hänne, emedan våra små och svaga själar böja sig för alt som är stort och ovanligt.

Svagheten är icke mera motsatsen af denna egenskap, än tveksamheten eller obeständigheten. En man af sinnesstyrka undersöker, afgör, och förblifver oböjlig. Han härdar sig emot alla hinder och svårigheter; jag skulle nästan säga, at han älskar dem, emedan de äro drif-fjädrar för hans själ, och gifva föda åt hans mod. Han ensam vet at *vilja*, hvilken är en ganska sällsynt och nästan omöjlig egenskap hos vanliga människor; ty at *vilja med kraft*, dertil fordras at underlägga för et visst föremål alla sina sinnesrörelser, alla sina begär, ända til kärleken för lifvet.

Det mod som upkommer af styrkan i Caracæren, är et behof för den som trotsar döden, men det krigiska modet förutsätter ej altid en stark själ: det är ofta en verkan af vanan, af den rådande tonen i Krigsståndet, af fruktan för et rättvist förakt. En man af en rådig caracære skall

hafva det, om han är Krigsman; och om han ej är det, skall han ändå kunna förvåna Krigare i de ovanliga företag, hvarvid hans själ måste utveckla hela sin förmåga.

Man kan icke ega en stor caractere utan et redigt, och djupt förstånd. Det är det som lär oss skilja imellan det svåra och det omöjliga. I verket, til at en vist vilja det som är öfver våra krafter, är ej at hafva caractere, utan at vara egen-sinnig såsom CARL den djerfve och CARL den 12. Men ofta anser Allmänheten de största och ädlaste företag för orimliga, blott derföre, at hon hvarken eger den själens styrka som upfattat dem, eller den snillets styrka, som uttänkt dem.

I hvilken belägenhet en man af stark caractere befinner sig, gör hans in-bildning honom altid til Herre öfver alt som omger honom. Han låter sig ej föreskrifvas någon lag hvarken i viktiga eller obetydliga mål, eller om han ger vika i småsaker, sker det af förakt, ej af svaghet. Han beherrsakar sin hustru, sit hus, sina vänner; hans hat är häftigt, lika som hans andra sinnesrörelser; han skall aldrig glömma en oförrätt, äfven om han sätter sig öfver at hämnas den.

Han synes högmodig, och han är det; icke som de små själar, hvilkas högmod är en upresning mot det som är öfver dem; hans höghet är den inre, nästan motvilliga, känslan af des öfverlägsenhet.

Om han ej haft tillfälle at ådraga sig allmänna upmärksamheten, löper han fara at blifva misskänd i en lättsinnig och ytlig verld: sällan skall han där visa sig på en fördelagtig sida. Det behagliga i umgänget saknas ofta hos honom. Ensam med sina tankar midt ibland en talrik folksamling, skall han ofta synas trög och kall.

Vanligen äro människor med stora själar icke de som tala mest. Själven up-täcker sig snarare genom några ord, som undslippa hånne, än hon utgjuter sig i vidlyftiga tal-former. De veta, at man kan tänka högt, och likväl hafva en ganska svag själ. Hvem har mera ståtligt talat om Friheten än Lucanus, denne usle stäm-plare, som hade den nedrigheten at up-täcka sin Mors medbrottslighet för Neros bödlar? Presidenten de Thou har skrif-vit prägtiga verser emot Parisiska blodbadet. Om han hade haft caractere, skulle han icke dagen efter dessa grusliga mord-scener hafva berömt CARL 9 inför Parla-

mentet; han skulle hafva inneslutit sig i bestörtningens tystnad.

Men vid stora tillfällen saknar en hög själ icke vältalighet; och om han är född i et land, där, för at utmärka sig, den är oundgänglig, skall han uparbeta den, icke som ändamål, men som medel: hans själ skall alltid deri måla sig. Han är mindre grann än stark, och stundom skall ej de yppersta Snillens konst upnä denna sublimes styrka. Ciceros talekonst öfvertrefvar til äfventyrs ej den stil, som råder i Bruti rygtbara Bref til honom.

Denne samme Brutus ville at Cicero i Försvaret för Milo, endast skulle sysselsätta sig med utvecklingen af den satsen: at man förtjänar beröm, då man dödar en illak Medborgare? — Ser man icke här den man, som skulle stöta dolken i Cäsar?

Slutom med denna fråga: Kan man gifva sig Caractere? Ack! hvad kunne vi väl gifva oss? Vi hafve alt fått. Vi ege inom oss frön til alla böjelser, alla dygder och laster. Tilfälliga och af oss ej beroende omständigheter bidraga ofta til utvecklingen af några vissa deribland, på de andras bekostnad. Dessas tiltagande quäfves eller förtrögas af de förras öfverlägsenhet. Torde hända kunde en bestän-

dig vaksamhet på oss själfve til en viss grad modifiera vår caractere, hvilken vi omöjligen kunne aldeles förbyta. Man skulle kunna det i ungdomen, om denne ålder vore eftertankens. Det säkraste är, at denna själens styrka är den vigtigaste dygd, emedan den förutan, alla de öfrige blifva beröfvade nästan hela deras inflytande på vår sällhet.

*Om den verkliga och den inbillade
Storheten.*

Vi finne hos alla människor et gemensamt begär at utmärka sig, at vinna anseende och beundran. Följe vi dem, så väl i deras minsta som deras största företag, med et granskande öga, skole vi upptäcka samma grund för dem bägge, egenkärleken och ärelystnaden. Det finnes ingenting mera sårande för mänskliga inbildningen, än föreställningen af at vara glömd, at icke mer vinna någon upmärksamhet i verlden. Man blottställer sig häldre för hat och afsky, än för denna grufliga glömska, som den uprörda känslan ej kan uthärda, och man tycker mer om at förvåna hopen genom stora tiltag och lysan-

de dårskaper, än at gömd i stillhetens skugga öfva dygden, göra människor godt, utan at lysa. — Och själfva denna varelse, som försakar sina likars sällskap, som flyr til en ödetmark, väljer sig en bergsklyfta til boning, hemtar sin drick från den förbiflytande källan, och sin föda af den vilda markens alster och de kringstående trädens frukter — hvad är väl rätta orsaken til det besynnerliga lefnadsätt han utvalt? Är det af kärlek til dygden och himmelen, som han öfvergifvit världen, som han vakar, fastar, ber, gråter och slår sig själf? tror han sig derigenom blifva en dygdens martyr och en arvinge til den eviga saligheten? — Förmodligen icke — åtminstone icke en Eremit ibland hundrade — men, hvad är då hans rätta afsigt? Han vill utmärka sig — Han vill genom detta ovanliga lefnadsätt väcka hopens förundran, inge den et högt begrep om sin helighet, sin ståndagtighet i dygdens öfning, sit förakt för alt verldsligt och fåfängligt, sin öfvernaturliga och himmelska kraft. — Han vill blifva beundrad, dyrkad, tilbedd, såsom et Himmelskt sändebud, et omedelbart Guds verktyg. — Så, ända från den stojande dären, til den i ödemarken gömde Eremiten, styras alle af sam-

ma begär, för at hinna til et lika mål, och hvar och en väljer bland de oräkneliga medlen det, som i hans inbildning för honom närmast detta mål — anseendet och rygtbarheten.

Detta begär at utmärka sig, at vinna beundran och anseende i verlden, är det i sig själf illakt? Bör man fördöma det? Visst icke. Det är en den yppersta gåfva af Skaparen åt mänskligheten. Hade människan varit aldeles liknöjd wo sina likars tänkesätt och omdömen, aldrig hade hon höjt sig öfver naturens första råa och oförädlade tilstånd. Hade icke ärelystnaden äggat hannes sinne, hvilken trång gräns hade icke då varit satt för hannes själs förmåga? Alla stora sjä-lars företag, alla ädla gerningar, alla höga dygder, alla lysande egenskaper, hela människo-snillets Guddomliga förmåga. — Hvem hade sett er, hvem hade erfarit er verkan? — Hvem skulle ens hafva misstänkt er möjlighet? Naturen, åt sig själf lemnad, är overksam. Passionerne skola sätta hanne i rörelse. Hela människo-slägtets nuvarande värde och höghet, och den möjliga större fullkomlighet, hvartil det ännu torde kunna upstiga, är endast en verkan af en förädlad egenkålek, och det begär til ära och storhet, som är män-

niskan medfödt, och som, under tusende olika skepnader, ledsagar hanne i alla des företag. Klandrom ej då Försynens ordning och lagarne för vår natur. Sägom ej: Passionerne äro oss gifne til vår olycka, at förvilla vårt förstånd och fördärfva vårt hjerta. Glömmom ej vårt Släktes värde! Huru har det vunnits? — Är mänskliga storheten blott det kalla känslolösa förnuftets verk? Rådfrågom erfarenheten. Den skall visa oss, at endast passionens eld födde de storverk som verlden beundrar, och vanliga människor kalla omöjligheter — at begäret til ära och rygtbarhet, lifvat alla stora själars företag.

Det är då icke fördömligt i sig själf, detta begär at utmärka sig? Men det kan blifva det, och blir det beklagligen altför ofta, genom de föremål, hvarpå det vändes, och de medel, som til vinnande af detta mål nyttjas. Detta är mänskliga tingens vanliga ordning. Hvert och et ring har sin goda och sin onda sida. Där den högsta sällheten finnes, är i et motsatt förhållande det högsta onda. Människan med en fri vilja, väljer hvilket hon behagar. Hennes förstånd skall styra hennes val, skall afgöra hvilket föremål hon *bör* söka, för at blifva lycklig. Nu skall passionens verkan visa sig, och, sedan

förnuftet pröfvat, kommer ordningen til hänne at afgöra beslutet. Denna passion kan vara ädel, ledd af et godt och fördomsfritt förstånd, och då utstakar hon värdiga föremål för den väljande. Men hon kan ock vara oädel, missledd, tygellös — och då framställer hon föremål, som dels i sig själva äro skadliga och förkastliga, dels genom de medel, som til deras ernående användas, måste blifva det. — Begäret til ära är oskyldigt, är godt i sig själf, men det eger i sig, såsom alla våra öfriga begär, en anledning til vårt fördärf. Solen är välgörande — han lyser, lifvar och värmer oss — hvar och en känner och erkänner det. Men spänn, förmätne, dit öga emot des strålar — trotsa des brännande verkan — och du skall mista din syn — dit ögas ljus skall utsläckas af des starkare ljus.

Dessa anmärkningar leda oss til at finna skilnaden imellan den verkliga och den inbillade storheten. Förnuftet utstakar den ena, inbildningen, förförd af passionen, den andra. Den ärelystnad, som drifver den verkligt Store, är en förädlad känsla af des värde, grundad på verkligt goda och för mänskligheten nyttiga egenskaper: är et begär at utmärka sig genom dygdiga och ädla gerningar, — at göra

likar rätt och godt, och upresa sin storhet på deras lycka. — Den ärelystnad åter som verkar den inbillade storheten, är et begär til rygtbarhet och ära, grundadt dels i inga, dels i mindre goda egenskaper — som, utan afseende på föremålen och medlen, blott sträfvar at komma til målet — som ej söker väcka människors tacksamhet, kärlek, vördnad, — endast deras undran, förvåning, bestörtning — heldre vill lysa och fruktas, än gagna och älskas. Den förre är den vises och dygdiges ärelystnad, den sednare dårens eller nidingens. De söka bägge odödligheten, men på aldeles motsatte vägar. Den rygtbare våldsverkaren, som öfverlemnade åt lågorna det prägtiga Diana Tempel i Ephesus, trodde sig derigenom skola vinna odödlighetens rätt — och fördunkla själfve des ypperlige Byggmästares genom sekler förvarade ära.

Vare detta dock icke sagdt i den mening, som skulle i den Vises och Dygdiges storhet icke något begrep om det lysande, det beundransvärda kunna ingå. Medgifvorn heldre, at den verkliga storheten ofta visar sig utvärtes stor — at den Vises *dra* beseglas stundom af högre och mer förvånande företag, än den djerfvaste och

och lyckligaste nidings. Men vi skole äfven i detta fall finna en hufvudsaklig skilnad dem imellan. Ty när såg man den Vise lysa, för at utbreda förskräckelse, eller förvåna verlden för at öka mänsklighetens lidande? När såg man den dygdige stor genom likars uselhet, eller från sin högd beleende den förtrycktes tårar? Följom honom i alla de olika belägenheter, i alla särskilda lifvets kretsar, och vi skole finna honom i alla den samme, blott intagen af begäret at göra godt, utan annan skilnad, än at alt som han stiger i storhet, han för detsamma finner et mera vidgad utrymme, och nyttjar det. På thronen skola hans undersåtare välsigna honom, såsom deras ypperste välgörare; på domstolen skall rättvisan vaka vid hans sida, och människans rättigheter finna i honom et stöd; i templet skall menigheten prisa den lära han yrkar, hvaraf hans lifverne framställer det vackraste mönster; på ärans och stridens bana, mild och blygsam, ömande för de olycklige och verksam at lindra deras plågor, skall han älskas under själfva krigets fasa; hans triumpher, tecknade af skonsamhet och mildhet, skola besegra själfva des fienders hjertan, och glädjen af hans seger-tog aldrig stö-

2:de Häft. R

ras af den våldfördes och förtrycktes klagan; i de inskränktere kretsar af den enskilda lefnaden stor endast genom sina egenskaper och förtjänster, skall han älskas och vördas af alla, som kunna värdera dem; redan såsom yngling skall hans beröm föregå hans ålder; hans manna-år, offrade åt visheten, åt dygden, åt människors väl, skola återföra i hans själ lugn och tilfridsställelse, då de bereda honom alles tacksamhet och kärlek; äfven vid lifvets höst, på grafvens gräns, där dårens ära redan föregått sin egare til förgängelsen, qvarblifver den Vises, snarare ökad än minskad, lik den sol, som vid nedgången ännu leende kastar sina sista strålar, fagnar och gläder alt, och återhelsas af den tacksamma Naturen. — Ja, i själfva olyckans sköte, under all lifvets uselhet, är han inom sig stor, och stor med ädelhet. Och skulle hans afsigter misskännas, hans dygd klandras, hans vishet beles — han fortfar dock i sit bemödande — den ed hans hjerta svurit mänskligheten, dygden, himmelen, är för honom ändå lika helig, lika förbindande. — Han förlåter sin ovän, han gör honom godt:

och älskar, glömmande otacksamhetens fara, sit slägte som det är, ej som det borde vara.

Vördade Män, som grundat er storhet på mänsklighetens sällhet, er ära skall lifva genom seklerne, och tidens alt förstörande magt skall ej kunna fördunkla den! En Titi, Ludvig 12:tes och Henric 14:des dygder skola välsignas i alla tider, hos alla Nationer; Camilli ädelmod och Reguli stora själf-försakelse skola alltid lifva och höja Patriotens ädla själ; en Epaminondas, Brutus, Doria och Engelbrekt, blifva alltid vördade namn för Frihetens vänner. Ur djupet af tidernes ruiner lyser ännu Socratis, Solons och Lycurgi ära. Hvar lidande undersåte önskar sit land tillbaka Konung Hieros och Alfred den stores visa Regeringar. Sullis och Thomas Mori ärestoder trotsa afunden och förtalet. Vi påminne oss med förkjusning, at i sednare tider en Hertig regerat i Lottringen, hvilken, om han varit verldens beherrskare, skulle hafva gjort hela människo-slägtet lyckligt. Dessa minnen äro en tröst för mänskligheten, som stundom under sin förkjusning glömmet sit lidande. De teckna den verkliga storheten — den storhet, som endast vinnes genom goda och allmänt nyttiga egenskaper — som väl drifves af ärelystnaden, men alltid leder til målet af allmän-

na välfärden. De ådagalägga människans sanna värde — och framställa henne i den uphögda krets, där hela högheten af hennes natur visar sig.

Men — hvart leder mig min förkjuning? Hvart skall min utsväfvande inbillning sträcka sin fart? Det är tid at hägda den. Jag har fulländat taflan af den sanna storheten; jag har följt människorne i deras bemödande at blifva store genom dygder och vishet; at utmärka sig för at gagna sina likar: teckningen af den inbillade storheten återstår; jag måste följa människo-släktet i des förvillelser och brott; jag måste föreställa människan sträfvande efter en ära, som gör hennes likars olycka, och utestänger lugnet från hennes eget bröst!

Vägen at vinna rygtbarhet och anseende genom lastbara och brottsliga tiltag, är så lätt, at man äfven så mycket rå förundra sig öfver, at ej et ännu större antal människor söka den, som man på mänsklighetens vägnar bör glädja sig der öfver. Hvilka egenskaper behöfver väl den, som på detta sätt vill skaffa sig et rum i minnets tempel? Tiltagsenheten och en outhärligt äggande äresjuka — de skola föra honom til det föresatta målet — på dem skall hans storhet upresas. Men

icke behöfver han beflita sig at förvärfva några goda egenskaper: icke har han til afsigt at genom sin dygd förkjusa människor — och han känner sin förmåga at kunna förvåna dem, utan at genom sin snille kunna höja sig öfver deras vanliga krets. Icke hindrar honom förnuftets laggar och känslan af des pligter at fästa sig vid de föremål, som hans ärelystnad för honom framställer; och aldrig besvärar honom vid valet af medlen, en grannlags omsorg at icke kränka dygdens och rättvisans fordringar. Hvad bryr han sig om at vara älskad? — Han vill beundras och fruktas. Tala ej för honom om allmänt väl, om Patriotisk dygd, om äran af at rädda et olyckligt Fosterland — han beler dig och din lära: — tro ej at han lefver för andra; han lefver blott för sig och sit rygte — han vil beherrska verlden, för at kunna göra alt, utom at göra den lycklig. Sådan är den ärelystne nidingens natur — han upreser sit rygte på dygdens förfall — hans storhet är en förnedring af människo-naturen.

Tiberiers, Neroners, Philips, Albas, Borgias ära, hvad batar den er inför efterverldens domstol? De lefva i minnets tempel, men blott för at hatas och förbannas genom Seklerne. Den en-

da nytta de gjort mänskligheten, är det värnande exempel de gifvit världen.

Det gifves ännu et slag af inbillad storhet; — en storhet, som väl lyckligtvis icke blifvit dygdernes graf och människoslägtets plågoris, men som framställer et bedröfligt bevis af mänskliga svagheten och inbildningens välde öfver förnuftet. Den väcker ej vårt hat, men så mycket mera vårt förakt. Det är dårens storhet; det skimrande bländverk, som kjusar hans öga, och bortför hela hans själ. De föremål, som tilrycka sig hela hans ärelystnad, skulle äfven den stolte nidingen med förakt eller löje betrakta. Endast mon om det stora och lysande i sina nöjen, det egna och ovanliga i sit upförande, skall han hvarken finna högden af den dygdiges eller våldsverkarens storhet. Han skall stundom göra en god gerning, men blott af en synlig fåfånga. Han skall skryta af skatter, som ligga väl inpackade i hans gömmor; af kunskaper, som äro nedgräfdde i hans boksamling. En annan, långt skiljd från hans grundsatser, skall förslösa alt hvad han eger, för at lysa i verdens ögon, eller göra sig heder af okunnighet, och utskratta alla, som ega eller värdera kunskaper. Bägge hafva de en gemensam rättighet til namnet af dårar, bägge stämplas med et billigt förakt.

Deras odödlighet är endast ursäktlig hos den, som aldrig kunnat göra sig anspråk på någon annan. Cræsus, Lucullus och Heliogabalus sökte denna odödlighet på särskilda vägar, och funno den tillika med efterverldens åtlöje. Kåjsar Rudolph d. 2:de nedgräfdde sig i sin studerkamare, och glömde sig ibland stjernorna, under det styrelsen vanvårdades och spiran rycktes ur hans händer af en uprorisk Broder. Alle Chevaleriets hjeltar, hvilka besynnerliga varelser! Den förmildring de gofvo tidernes barbariska seder, är enda ursäkten för deras dårskaper och besynnerligheter. Men hvem skulle tro, at själfve Ludvig 14, glömande sina lagrar och Europas beundran, skulle eftersträfva den toma äran, at öfvertreffa alle Monarker i prälet af des Hof, och det omåttligt lysande i des nöjen!

Se här en teckning af den *verkliga* och den *inbillade Storheten*. Den synes kanske mindre nödig för den, som icke inser vigten af bestämda begrep i moraliska ämnen. Men Tänkaren skall alltid finna detta ämne värdigt sin upmärksamhet. Han känner mänskliga svagheter, som irras och missledes, famlar efter skuggor och bedrages af irrbloss. För den skall den uptäcka den sanna Storheten, och afdraga den

bedröfliga ytan af den inbillade. Mätte genom hans bemödande världen en gång allmänt lära känna, och nödgas erkänna den viktiga Sanningen, at ingen är stor, utan genom *Vishet och Dygd*, och at all annan *Storhet är en vandra för mänskligheten!*

Tankar af Socrates, rörande Själens odödlighet och det tilkommande lifvet.

Föga något ämne har mera sysselsatt Philosophernes undersökningar, i synnerhet i sednare tider, och intet kan mera förtjäna det, än läran om själens odödlighet. Utan detta stöd, hvarpå skulle Dygdeläran grundas? Utan tanken af et tilkommande, hvar funne den lidande dygdige en tröst? Hvilket band hämmade den fräcke nidningens vilda yra? Et tilkommande lif — se där den yttersta grundval, hvarpå hela Sedoläran hvilar, De uplyste i alla tider hafva insett det, och hafva derföre sökt samla alla de bevis, som förnuftet förmår uptänka, til bestyrkande af en lära, hvars visshet deras hjertan önskade, och deras inre känsla hemligt sade dem.

Ibland forntidens Vise, lär ingen, så vida bekant är, haft någon fast öfvertygelse om själens odödlighet, eller fattat några sunda begrep om tilståndet efter döden, förr än Socrates. Denne ypperlige Man, sit tidehvarfs heder, och eftertidens beundran, tänkte häri, som i allt annat, stort och ädelt. Men i synnerhet i den critiska stund, då han var färdig at falla et offer för en brottslig factio, då han såg sin uplysning, sin dygd, sina förtjänster emot Fäderneslandet och mänskligheten belönade med fängelset och giftbägaren, røjde sig hela storheten af hans själ. Då kände han med öfvertygelse, at hans själ var odödlig, och denna känsla gaf honom mod at möta sit förestående öde. — Han talade med det lugn minnet af en dygdig lefnad ingifver, inför sina närvarande lärjungar och vänner, i dessa höga ämnen. Hvar tanke förådde den Vise, och hvar målning af det tilkommande böd den lidande dygdige at hoppas.

Så mycket är redan skrifvet om Socrates sista stunder, och de tankar han yttrade i förenämnde ämnen, at vi tro oss böra förbigå de bevis han deri framställde, hvilka desutom föga skilja sig från

dem vår tids Philosopher med så mycken styrka och värdighet anföra; deremot torde det interessera Läsaren at lära känna hans strödde tankar om själens tilkommande lif, hvilke visserligen äfven utvisa en djup forskare. De finnas i den mästerliga *Platos Dialog, Phedon* kallad.

Socrates inskränker sig här icke in om blotta undersökningen af den stora Sanning, at själen är odödlig: han drager deraf nyttiga och nödvändiga lärdomar för vår lefnad; då han utvisar alt hvad hoppet om en lycklig evighet fordrar af oss för at icke blifva fruktlöst, och at vi ej, i stället för at finna de belöningar, som äro ämnade åt de gode, må finna de straff, som vänta de brottslige. Här föreställer Philosophen de höga läror, som en forplantad sägen, ehuru mycket fördunklad af fabelagtiga tilsatser, alltid förvarat i bland Folkslagen: om den slutliga domen öfver de goda och onda, de eviga straff, som äro tilredde för de mest brottslige; den fridens och sällhetens boning, som skall emottaga rena och oskyldiga själar, och äfven dem, som under lifvet försonat sina fel genom ånger och bättring; ändteligen om et mellan-tilstånd för alla själar efter döden, där de skola söka göra sig frie från mindre betydande fel, hvilka

ej under lifvet på jorden hunnit förbättras. — Men låtom Socrates tala, såsom han af Plato föreställes:

»Mine Vänner, säger han, ännu en ganska vigtig omständighet at betänka, är, at om själen är odödlig, bör hon odlas och med omsorg danas, ej blott för den tidsrymd, som vi kalle jordiska lifvet, men i synnerhet för den, som följer derpå; det vill säga evigheten; och en enda försumlighet i denna del kan hafva oberäkneliga följder. Om döden vore hela vår varelses uplösning och förstöring, skulle det vara en stor vinst för de onde, at på en gång få öfverlemnna åt förgängelsen sina kroppar, sina själar och sina laster. Men, då själen är odödlig, har hon, för at befria sig från sina olyckor, icke annat medel, än at söka blifva alt mera god och mera vis; ty hon för ej med sig öfver grafvens gräns annat, än sina dygder eller sina laster, hvilka tildanas under vår lefnad i verlden och afgöra vår lycka eller olycka för evigheten.»

När de döde kommit til själarnes samlingsställe, dit de af sine Skyddsandar ledsagas *), blifva de alle dömde. De som

*) Man hoppas at ingen Läsare stöter sig vid denna och flera dylika uttryck, som här före-

hafva lefvat på et sätt, at de hvarken kunna fördömas eller aldeles frikännas, blifva sände til et ställe, där de undergå et mot deras fel svarande lidande, til des de renade och befriade från sina illaka böjelser och försatte i åtnjutande af en fullkomlig frihet, kunna blifva skicklige at emottaga belöningen för det goda de gjort. De som icke kunna blifva förbättrade, i anseende til deras grofva förbrytelser, som med uppsåt och fri vilja begått de skändeligaste brott, blifva efter Forsynens ovilkorliga dom störtade i den afgrund, hvarur de aldrig komma. De åter, som befinnas hafva begått i verket stora brott, men förlätliga, såsom en visad våldsamhet emot Föräldrar, i et vredens ögonblick, eller et föröfvadt mord i en dylik sinnesförfattning, och som sedermera ångrat sig deröfver, undergå väl samma plågor och straff, som de förenämnde, men endast för en tid, tils des de genom sina böner, sin ånger och bättring, blifvit värdige at erhålla förlåtelse för sina förbrytelser.

Ändteligen de, som hela lefnaden igenom fortfarit i den sanna dygdens öf-

komma. De äro väl icke enlige med den så kallade ortodoxien, men man påminner sig at det är en Vis., och ej någon af Kyrkofäderne, som talar.

ning, befriade ur dessa låga jordiska hemvist, som endast äro at anse för fångelser, mottagas i högden på en ren och lycklig jord, där boningar dem anvisas; och emedan Philosophien tillräckligen renat deras själar, lefva de i evighet med en glädje och sällhet, som icke lätteligen kan förklaras, och hvilken den korta tid mig återstår at lefva, icke tillåter mig at beskrifva."

"Det jag nu anført, har varit för at visa, at vi i hela vår lifstid böre söka fullkomna oss i dygd och vishet: ty här är et stort hopp och en stor belöning oss föresatt. Och om själens odödlighet skulle vara underkastad tvifvelsmål, i stället för at den synes mig viss, måste dock hvar tänkande människa finna rådligare at bemöda sig härom, än at blottställa sig för en med så mycken anledning befruktad olycklig påföljd af en lastbar lefnad? I verket, hvilken ljuf möda? Man bör förkjusa sig själf med detta sällhetsfulla hopp, och derföre har jag så mycket förlängt detta samtal..."

Cicero framställer dessa Socratis vackra tankar med sit vanliga behag. Ännu i det ögonblick, säger han, då han höll i hantlen dödsdrycken och var färdig at föra den til sina läppar, talade han på et sätt, som han ansåg döden, icke såsom en

mot honom föröfvad våldsamt, utan son-
 et honom lemnadt medel at upstiga i him-
 meln. Han beskrifver, at vid ingången
 i andra lifvet öppna sig tvänne vägar; den
 ena leder til de eviga plågorummen men
 de själar, som här nere fördärfvat sig ge-
 nom skamliga nöjen och brottsliga ge-
 ningar; den andra leder dem til Gudar-
 nes sälla hemvist, som bibehållit sig rena
 på jorden, och i sina mänskliga kroppar
 hyst en verklig himmelsk ande.

Detta samtal om själens odödlighet
 och det tillkommande lifvet, beseglade
 Socratis slut. Han tömde dödsdrycken
 med en ojämförlig frimodighet, förlät si-
 ne ovänner och grymme förföljare, trösta-
 de sine närvarande vänner som flöto i tår-
 rar vid hans sida, bad til Gudarne, och
 afvaktade i stillhet, med den vises styr-
 ka och den dygdiges lugn, verkan af det
 giftet han intagit, som straxt derefter i
 hans sjutionde års ålder ändade hans äre-
 fulla lefnadslopp.

*Strödda Reflektioner öfver Sederne och
 allmänna Tänkessättet.*

Sederne äro underkastade mångfaldiga för-
 ändringar. De äro både olika hos särskilda
 Nationer, och olika hos samma folk på sär-

skilda tider. De styras af allmänna tänkesättet, och ombytas tillika med det.

Allmänna tänkesättet danas i synnerhet af en Nations moraliska omständigheter, såsom Upfostran, Lagar och Religion. En Lagstiftare kan ganska mycket verka på et folks tänkesätt och seder. Religionsstiftaren gör det ännu mer. I et land, där fördomar inplantas vid upfostran, skyddas och underhållas af Lagarne, och helgas af Religions-läran, är villornas och vantrons välde befastadt, och allmänna tänkesättet så fjättradt i fördomarnes band, at en total moralisk revolution måste föregå, om förnuftet skall kunna återvinna sin rätt.

Sederne äro at anse som Practiken af allmänna tänkesättet. Man kunde deraf formera en Vetenskap, med både en Theoretisk och en Practisk del.

Den tiden man trodde all ära bestå i mod och tapperhet, ville hvar och en utmärka sig genom dessa egenskaper, och i alt sit upförande, sina maner, til och med i sin klädebonad visa dem. Då man trodde at ingen kunde vara Gudfruktig, utan at fly världen och plåga sig själf, ville alle bli Eremiter, bo i hålor och bruka tagel-skjortor. Då man inbillade sig, at de otrogne borde omvändas med svärdet, låto människor hoptals genom röda Korset inviga sig til trons hämnare. Och

ännu göra Makomedanerne sina heliga Valfärder til Mecca, liksom vår Allmoge til undergörande källor.

De uplyste bland et folk kunna icke altid styra tänkesättet. Då först kunna de det med framgång, när de skyddas och försvaras af Högsta Magten. Mätte de göra det försigtigt, och påminna sig, at en förhastad Reformation är vådligare, än de gamla missbruk den borttager.

Begrepet om anständighet, synes hafva varit ibland de mest vacklande. Gränsen imellan själfsväld och tvång, har sällan blifvit funnen. At visa sig på Theatern ansågs hederligt i Grekland. I Rom var en procession af qvinnor en högtid för folket. — Och nu blyges man för det förra, och skulle förlöjligen det sednare.

Skiljom imellan seder och bruk i allmänhet och goda seder, äfvensom imellan allmänna tänkesättet och et uplyst tänkesätt. En viss class af hvad man kallar Seder kan vara likgiltig. Det är de vanor och bruk, som i allmänna lefnaden iakttagas, hvilka endast skada, då de sära anständigheten. — Men då sederne i et land strida emot de moraliska begrepen, är det på branten af sit förderf.

S T O C K H O L M,

Tryckt hos Bokhandlaren JON, DAHL,

1796.

JOURNAL

FÖR

ALLMÄNNA UPLYSNINGEN

OCH

SEDERNE.

UTGIFVEN AF

SÄLLSKAPET F. B.

NIONDE HÄFTET.

Den lyckliga Barndomen.

SÅNG.

O! flyktade behag af mina barndoms dagar!
i minners Ipegel sedd, er bild, er falska bild
der känslolösa lugn utur mit bröst förjagar,
som döfvade mit qual, och gjorde känslan mild.

Då var jag lycklig då! — På nöjets armar
buren

så gladt och ljuft åt mig den vida världen log,
den milda Fridens vän, och vän utaf naturen,
så menlöst, ömt och fromt mit lilla hjerta slog.

Då stod jag kjust och såg den sköna solen
brinna.

Jag byggde utaf kort de härligaste slott.

9. Häft.

S

En liten docka var min öma älskarinna,
och några sockergryn min önskans högsta
mått.

Då var jag lycklig! då — i flickans armar
fluten
hon dansade med mig, och kyssar af mig stal;
en flågt af kärleken då öfver mig blef gjuten,
som växte til en storm, och skapade mit qval.

Då var jag lycklig! då — mit blod i stilla
vågor
ifrån et sorgfritt bröst til mina pulsar flöt.
Jag andades så lätt, och kände blott de plågor
som väcktes af et fall, en banna eller stöt.

Mit öga gladt och rent en främling var för
tåren,
på rofor dansande jag lifvets bana gick.
Min kind var blommande som rosorna om
våren;
och helsa, ofkuld, frid förråddes i min blick.

Då var jag lycklig då — och falla mina öden,
och åt min framtids rymd var utfigten så
klar.

Ö! hvilken trodde då, at grämelsen och nöden
det sällskap skulle bli, min ungdom ämnadt
var?

O! flyktade behag af mina barndoms dagar!
 O bubblor utaf hopp! o! falska nöjens flock!
 Jag fordom log och sjöng, nu gråter jag och
 klagar,
 Och forgen hvilar tungt på mina ögonlock.

Då var jag rik och fäll; O hvilken mängd af
 vänner!
 som höljde mina fjät och trängdes om min
 famn.
 Nu fattig, glömd, förtryckt mig ej en enda
 känner,
 och namnet utaf mig är nu et okänt namn.

Men Thilma! du, du var en vän utaf mit
 hjerta,
 för ädel, och för öm at nånsin ändra dig!
 Min lällhet delte du och delar än min smärta;
 med mig du fordom log, och gråter nu med
 mig.

Ja Thilma älskar mig — jag trotsär alla öden
 at störa fällheren och lugner i mit bröst —
 Är plågan skall jag le, och skämta gladt med
 döden,
 ty Thilma älskar mig — Se där mit hopp
 och tröst.

Snart glömd och obemärkt i grafvens famn
 jag slutes,
 och trött af lifvets qual i döden lugn jag får.
 Om då uppå mit stoft en tår af Thilma gjutes,
 hur nögd at tänka det, jag til min hvila går!

*Korta Biographiska anteckningar öfver
 berömda Grekiske män.*

PITTACUS.

I anseende til den lynnerrliga likheten i snille, ränkelått och lefnadsöden, bör man, nåst Solon, sätta *Pittacus* ibland de 7 Greklands Vise. — Han var ifrån Mitylene, en stad på ön Lesbos. — Det är skada, at vi känne så litet om denne mannen, men det som om honom finnes antecknadt, är tillräckligt för at gifva oss begrepp om hans värde. — Enligt Diogenes Laërtius, skall han gjort Elegier, samt författat et Tal på prosa om *Lagarne*, ställdt til sine medborgare. — Andre säga, at han endast gjort 600 verser, i hvilka han gifvit dem visa Lagar. — Som anförare för arméen, utmante han Athenienernas General Phrynon til envige, dödade honom, och förvärfvade derigenom på et behändigt sätt segern åt sine landsmän. — Til erkänsla derföre, updrogo de honom regeringen i landet,

den han förvaltade i 10 år; men aflade sig våldet frivilligt, sedan han fatt deras stad och Republik i bästa ordning. — Hans fädernesland tilböd honom stora landegendomar; men han emottog dem icke, sågande: *mit exempel af oegennyttia skall gagna mit fädernesland mer, än om jag emottog de största rikedomar.* — De sententier man har efter honom, vitna om lunda tänkesätt och dygd. — Han dog år 579 före Christi födelse, vid 70 års ålder. — Man satte på hans graf följande minneskrift: "*Pittacus! det heliga Lesbos, som gifvit dig dagen, har gråtande nedfatt dig i denna grift.*" —

De öfrige af de 7 så kallade vise, nemligen *Chilon, Periander, Bias, Cleobulus*, och *Thales*, hafva alle varit mån mer eller mindre utmärkte af en fälltynt förstånd, men fårdeles *Thales*, som var Lycurgi förtrogne, en sedolårande Skald, uplyst Philosph, hvars qvåden voro fulla af snille och samfunds-ande. — Om nog materialier kunde samlas til hans biographie, skulle han knapt gifva någon efter af de redan nämnde.

Men vi behöfve icke stadna inom 7-talet *). — Forntiden, och synnerligen det fordna

S 3

*) Det är nogsamnt bekant, af hvilken tillfällig anledning de Iju Greklands vise fingo både namn och detta antal. — De gamle berättas, ehuru med

Grekland, har en mängd hjeltar i förstånd och dygd at upvisa, som alle kunna tjäna til mönster för hvad tidevarf som helst, och vi böre ej neka oss eller andre det förkjusande nöjet, at låna et ögonkast åt dem liter hvar. Sålunda skall, efter hand, ske alle lika rätt, och om vi ej tiltro oss ega den sållsynta förmågan at framkalla andar, skole vi ur tidernas mörker framkalla de ljusaste vånader af framfarna eller glömda dygder, til såker vinnst för våra hjertan, lå väl som för den fanna uplysningen. —

olika omständigheter, at i 3:dje året af 49:de Olympiaden, d. ä. 582 år före Christi födelse, någre ynglingar köpt af fiskare et notvarp, antingen för at roa sig eller at försöka sin lycka; men at de, i stället för fisk, fått i noten en gyldene trefot, sådan som Apollos. — De frågade Oracler hvem den borde tilhöra, då Apollo så afdömde saken, at han borde gifvas åt den visaste. — Derpå skall trefoten blifvit lemnad åt *Thales* i Miletus, hvilken skickade honom til *Pittacus* på Mitylene, den han af aktning ville anse visare än sig; denne var också för ödmjuk at behålla honom, och så gick trefoten ifrån den ene til den andre, intil des *Solon* fick honom til sig, som tildömde den åt Apollo själf, såsom den visaste. Apollo tildömde den slutligen åt *Socrates*.

TYRTEUS, från Athen.

Denne märkvärdige man förtjänar at kännas, framför många af de store hjeltar, som Athen alstrat. — Han beskrifves väl af Justinus och andre låsom halt, enögd, puckelryggig, liten och helt vanskaplig til kroppen; men naturen hade gjort honom skadestös för alla dessa lyten, genom stort snille och ypperliga talanger i Poësen, jämte de tat han egde et förtreffligt hjerta. — Fornåldern talar aldrig om honom utan största beundran; Plato kallar honom Vis; Oratorn Lycurgus erkänner, at Sparta hade at tacka honom för en del af sin åra; Horatius sätter honom näst Homerus låsom Skald, o. l. v. — Han hade lefvat i et mörkt tilstånd, aldrig haft annan beställning än som Scholmåstare, och hans enthousialme gjorde äfven at man ofta ansåg honom låsom galen; då et olyckligt krig, som Lacedemonierne i längre tid fört med Messenas inbyggare, gjorde honom på en gång känd och förvärfvade honom det mest lysande anscende. — Huru underligt drogs icke hans misskända värde fram i dagen? — Lacedemonierne, flere gånger slagne af Messenerne, rådfrågade Delphiska Oracler, som gaf dem til svar: "Himmelen strider för Messenerne: O Sparta! din undergång är låker, om du icke får

anförare ifrån Athen." — Hvilken förödmjukelse för et folk, som af naturen var så stolt och högmodigt! — Imedlertid, för at icke visa sig olydig emot Gudarne, skickade man Ambassadeurer til Athen. — Denna stad hade i lång tid haft et hemligt hat til Lacedemon. — Man utnämner Tyrtæus til anförare åt dem på spe. — Denne krympling åtager sig befålet, marcherar emot Messenerne, och blir 2 gånger öfvervunnen. — En så slåt framgång gör hans Soldater aldeles modfällde; han hågdar och sanfar dem; Oraclets utslag bibehöll hans ståndagtighet; — han samlar dem åter, och genom en Sång af sina martialiska poëmer samt manliga och stolta toner ingifver dem mod at å nyo gå emot fienderne, hvilket nu skedde med den verkan, at han erhöll den fullkomligaste seger.

Lacedemon, af erkänsla för en så stor gerning, gaf Tyrtæus borgarerätt, och hans krigsfånge tjänste länge sedermera vid ungdomens upfostran; ty hvar Spartans hus, där ynglingar upföddes, var en slags krigsskola. — Också skulle ännu dessa fånge kunna nyttjas i fält, och för recrüter, i de tider då et land hotas af fiender.

Tyrtæus författade en afhandling om Lacedemoniska regeringen, samt Sedo-reglor på Elegisk vers, och 5 böcker krigsfånge. Tiden har skonat en del af de sistnämnda.

Om någon kan ge oss en rätt poetisk
öfverlästning på Svenska af hans Fragmenter,
som *Klotz* samlat och utgifvit; tjenar han
verkligan Litteraturen.

M.

(Fortf. e. a. g.)

Om en Författares pligter, såsom Medborgare betraktad; Tal hållet i Sällskapet F. B.

Mine Herrar!

Som J i detta Sällskap idken såsom hufvudyrken Vitterhetens alla lärskildta slag och delar, så vida de ega Uplysning och Sanning til föremål; så tillåten mig, mine Herrar, at våga et förfök, hvars enda värde består i afsigten at gagna, och som anropar och tilegnar sig med dubbelt skål, Edert öfverseende. Det handlar om, FÖRFATTAREN, betraktad såsom MEDBORGARE. I et så vidsträckt ämne, skall jag endast välja några tankar. Jag talar inför Eder, mine Herrar, och minnet af alt det J hafven gjort, skall ersätta alt hvad jag icke kan säga.

I den ögonblick då människan erhållit förnuftets uplysning, när des insigter begyn-

na förena sig med des krafter, och Natu-
rens arbete är fulländadt, emottager Fädernes-
landet hånne. Det frågar hvar Medborgare:
hvad skall du göra för mig? Krigaren lä-
ger: för dig skall jag låta mit blod rinna;
Domaren svarar: jag skall uprätthålla di-
ne lagar; Religionens vårdare: jag skall
vaka öfver Gudstjänsten; et talrikt folk ro-
par ifrån fälten och verkstäderne: jag upoffrar
mig til dina behof, jag gifver dig mit arbe-
te; Författaren svarar: jag helgar mit lif åt
Sanningen, jag skall våga säga dig hånne.
Sanningen är et människans behof; hon är
det i synnerhet för Stater. Alt misbruk fö-
des af villfarelsen. Alla brott, så enskilda
som allmänna, äro ej annat än en irring af
förståndet. Utaf en viss grad af sanna och
rediga kunskaper skulle det goda i utöfnin-
gen nödvändigt följa. För at snarast hinna
detta mål, måste man påskynda uplysningen.
De som styra människorna, kunna fällart med
det samma uplysa dem. Syfslofatte med at
verka, föras de af händelfernes stora rörelser,
och deras själ har ej tid at stadna vid sig
själf. Man har då öfver alt inrättat och
skyddat en clats af människor, hvilkas föremål
är at i stillhet och ostörda få använda sin tan-
kekraft, och hvilkas skyldighet är at göra den
verklam til allmän nytta; människor som, skil-
de från hopen, samla länders och feclers kun-

skaper, och hvilkas begrep böra, i alla stora ämnen, lå til sågande föreställa för Fäderneslandet hela människo slågtets tankar. Sådana äro, mine Herrar, Författarens medborgerliga göromål. Den nytta han verkar utgöres åra. Den fordrar et djupt snille, en uphögd själ, et oförläradt mod. Den förusfätter en mera öm känsla och den för människan värdigaste dygd, begäret efter likars lycka. Jag ålskar at föreställa mig denne ädelmodige Medborgaren öfverläggande i ensligheten af sit dunkla arbets-rum. Fosterlandet är vid hans sida. Rättvisan och mänskligheten stå framför honom. De olyckliges bilder omgifva honom; medömkan rör honom, och hans ögon gjuta tårar. Då skådar han på afstånd den måg-tige och den rike. I sin ringhet hyser han emot dem den enda afund dygden gillar, den förmon de ega at förminska vårt slågtes elände. Och jag, säger han, jag har intet hvarmed jag kan lindra och trösta dem; jag eger blott min tanke-kraft; aek! jag vill åtminstone göra den nyttig för de olycklige. Då famlar han hela sin styrka; och hans själ utgjurer sig.

Han målar mänsklighetens lidande. Han angriper villfarelserne, källan til alla olyckor. Han företager sig at styra tankefåten. Han upreter sig emot fördomarne, ej emot desse nyttige fördomar, som stundom

danat folkslagens storhet, och som äro drif-
 fjädrar til dygden; men emot desse läge
 fördömar som, utan at uphöja själen, inskrän-
 ka förnuftet, och med tidehvarfvens årfda
 villor kufva människo-förståndet. Han ska-
 kar dessa liknögda och tröga själar, som, för-
 da af vanan, aldrig gått et steg hvilket för
 dem icke varit uttakadt, som endast känna
 gammalt bruk men hafva inga principer, och
 för hvilke det är et dubbelt skäl at skada,
 efter det skedt af ålder. Han bestrider den-
 na origtiga tanke emot de gagnande nya för-
 ändringar, denna politiska vidskeplighet som
 oöfvervinneligen fäster sig vid alt som
 bär stämpel af forntid, och bannlyser själtva
 det goda som icke ännu varit utträttadt. Med-
 borgare, läger han, alt fullkomnas genom ti-
 den: den afdrager långsamt täckelfet som
 håljer lanningsrne. Den framvisar några i
 hvart seculum. Viljen J förkasta de skänker
 den tilbjuder människan? Viljen J förtöra
 Naturens plan? Seder ombytas. Et tide-
 hvarfs behof liknar ej det andras. Vågen då
 emottaga alt som är nyttigt. Hvarföre talen
 J om nyhet? Det goda och dugliga är af alla
 åldrar: det Sanna är evigt.

Sådana äro Författarens medborgerliga
 känslor, tänkesätt och önsknningar. Alle de,
 hvilke likasom han äro upeldade af samma
 nit, skola arbera enligt samma plan. Hvar

del af de lærde yrken skall då motsvara en del af de borgerliga. Statsmannen behöfver seclers erfarenhet; måtte då ibland de bokliga konstners idkare, finnas de som fyslosfåtra sig med Historien, men måtte de icke framsläpa sig öfver ofruktamma händelser; må de heldre framvisa en väl eftertänkt taffla öfver folkslagen och deras styrelser. Måtte de bestämma dessa stora époquer hvilka äro såsom högder, hvarifrån man uptäcker en omätlig rymd af händelser länkade de ene vid de andre! Måtte de förklara oss huru en ende tanke af et snille, stundom förändrat et helt tidehvarf! Lagstiftningen fyslosfåtter Statsmannen. Hvilken är den kunnige, värdig at föregå eller at efterfölja honom? Om där finnes en, måtte han använda sig til Lagarnes kändedom, Måtte han ega det vidsträckta och fria förstånd, som skådar intet med fördom, och söker alt i Naturen, som uphöger sig öfver alt det som är, för at se alt det som borde vara, som i hvar orsak finner verknin-garne, i hvar del sambandet, i själwa det goda des missbruk. Måtte han efterforska huru man på en gång kan göra Lagar enkla och djupsinniga, gifva dem fasthet emot tidens obeständighet, i synnerhet meddela dem den stämpel af enhet, som gör at alt hårflyter från en grundorsak, leder til et ändemål, och

gör af alla Lagar en Lag. Medan han betraktar lagstiftningen, måtte andre lägga grundvalar til Moralen, Politiken, Handeln och Dråtsel-verket; måtte de i åkerbruket söka både Regenternes rikdomar, och Folkens storhet! På det sättet mångdubblas idéerna; och af alle de kringspredde strålarne, skapas et allmänt ljus. Då framträder Statsmannen: han nedstiger från den högd hvarest han är satt, och kastar sina blickar öfver den oändelige famling af allmänna kunskaper. Det är snillet som uplyser, men det är de starke själarne som styra. Philosophen, i sin bortgömde lefnad, kan bättre döma tingen än männilkorna. Statsmannen öfvad genom händelserne, van at se förslag stöta emot passionerna, at känna motståndet, at skåda landkornen som stadna et hjuls rörelse, än lyslofatt med påföljder hvilke endast kunna skönjas från det rum han innehar, än åter med omständigheter som undfalla blotta betraktaren, Statsmannen ensam skall kunna välja i den omätliga hopen af idéer alt det, som kan användas til Fäderneslandets och styrelsens behof.

Författarens åra, mine Herrar, är då at bereda nyttiga ämnen åt Styresmannen. Han gör mer; i det han uplyser folkslagen, gör han magten säkrare. Alla tider af okunnighet hafva tilhört barbariet. Befälhafvarens

välde, är då endast styrkans. Då uppstår en beständig strid hos en ensam emot alle; och då rinna strömmar af blod, throner störtas, och medtäflande magter uprela sig. Då tillstundar tiden för de stora bländ- verk som bedraga Nationer och secler, för de grundsatser som väpna Folkslagen emot Konungarne, och Konungarne emot Folken. Då hvarken känner man Lagarnes grundvalar, eller Nationens gemenskap med den styrande, hvarken det goda eller det onda, missbruket eller botmedlet. Folket vildt och oförståndigt är i hvar ögonblick färdigt at döda medborgaren som vill vara nyttig, och som vågar framställa et godt hvilket det icke begriper. Ack! J som smäden öfver kunska- perne, se här målningen af okunnigheten. Men hos et uplyst folk, ligger ej styrkan af magten i själfva magten; den finnes i sjä- len hos dem man befäller. Ju mer man känner ursprunget til magten, ju mer vör- dar man den. Man dyrkar i Lagen den allmänna viljan. Man underkastar sig villigt öfverenskommelser, hvarigenom man finner sin säkerhet och sit borgerliga väl förvaradt. Den stolte vet, at då han lyder, upoffrar han en del af sin frihet för at bibehålla den an- dra; den girige, at skatten han betalar är ho- nom en borgen för hans öfrige besittningar; den starke och illake, at han vore svag och

olycklig, om han ej nedlade sina krafter i den allmänna massan. Uplysningen lär, at i en Stat ej gifves mer än en grundlag, en styrka, en magt; den förljufvar federne, och borttager från lynnet denne orolige och vilde verkämhet, som äfventyrar alt och förurfer inter.

Också, mine Herrar, hafva alltid store Statsmän gynnat och skyddat Philosophie och lärdom. De hafva ansett den Medborgare, som bidragit til kunskapernes utvidgande, såsom fosterbygdens välgörare. Men, mine Herrar, jag vill icke förtiga, at detta så ädla yrke äfven har sina faror. Sanningen liknar detta så nyttiga och gruffiga element, som med försigtighet bör handteras, som lyser, men antänder, och som til och med kan förbränna den, som endast tänker nyttja det i en loflig eller oskyldig affigt. Den dygdige och oerfarne unge mannen, hvars rena hjerta ännu bibehåller den förste ålderns eldighet, tror oförsigtigt at det är alltid tillåtet at vara nyttig, och utan misstroende öfverlemnar sig åt den ljufva känslan som förför honom. Ofta ingjuter äfven sanningen i honom en ädelmodig ifver. Då bemågtigar sig entoufialsmen hans själ; hans tankar uplyftas; hans uttryck upeldas; han tror sig kunna föra sanningen i triumf, och bryta de stängsel som finnas i des våg. Fåfånga villfarelse af

et ungt förledt hjerta! Alt väpnar sig emot honom; passionerna uppretas, högfården hotar, interesser strider, afunden vaknar, smådelfen, des skickligaste redskap, användes, och Sanningen flyende kvarlemnar i sin oförfigtige försvarares qualda hjerta blott en djup och sårande känsla af des obetänksamhet och människors förvillelse. För Sanningens egen fördel, bör hon förkunnas utan fanatisme, lika som utan svaghet. Mätte då des språk vara enkelt och rörande som hon själf. Mätte hon ej söka at väcka förundran; ej tala til människan med en betallande röst; ej en gång med förakt bemöta de villfareller hon bestrider. Hon har redan på jorden så mycket orätt at vara sanning; at åtminstone hon i kraft af saktmodigheten förtjänar tilgift. Mätte hon i tynnerhet bevara sig för denne otålighet för det godas uträttande, som är des farligaste fiende. Skådom Naturen. Där dannas intet genom håstiga rörelser, eller genom förhastade gåsningar. Alt beredes i tysthet. Alt mogna genom långsamma och omärkliga framsteg. På lika sätt verkar ock Sanningen. Spridd ibland et folk, arbetar hon i början hemligt. Hon undergräfvat småningom de rådande meningarne. Hon banar sig småningom väg imellan fördomarne. Hon smyger oförmärkt, lik vattnet som i sin filan-

de gång nedligger i gyttnan de fruktbarhetsfrön det medför. En dag skall komma, då alla dessa kringspredda och underjordiska vattnen kunna förfamla sig, och forlla med dan på jorden. Hvad säger jag? En dag skall kanske komma, då ifrån alla världens orter människorna skola förena sina arbeten, och då människo förståndets hela styrka utvecklad skall öfver alt blifva lämpad på Samhällets stora bestånd. Hvilket skådespel skall då ej jordklotet framvisa! America, Africa och Asien uplyste som Europa, alla städer i blomstrande tillstånd, alla landbygder fruktbar, ödemarker befolkade, styrelsen vis, folken frie, detas anförare lycklige genom den allmänna lyckan, hela människo slägtets förundransvärda harmonie och öfverensstämmighet, och jorden ändligen värdig det Högsta Väsendets blickar. O ljufva och höga förhoppning! O den mest rörande af alla inbillningar! Men hvad, skulle då denne så tröstande tanke blott vara en fåfång dröm? Skall då genom en evig lag en del af jorden altid vara höljd af okunnighet, lik hafvet som gör långsamt sin vandring omkring klotet, och i samma mon det drager sig undan och upptäcker för ögat nya länder, öfversvämningar och upflukar de gamla? Om människo slägtets öde är sådant, om Författaren i sina arbeten ej kan frambringa et så stort

ändamål, gifves det åtminstone et som han aldrig bör förlora ur sigte; det är sin Nations lycka, och åran at med förbättrande af Sederna, utbreda ljuset i sin egen fosterbygd.

Särskilda ting, mine Herrar, verka o-
uphörligen på folkets leder; styrelsen som
ger en allmän drift; Lagarne hvilka, tjänan-
de som tyglar, styra vanan; anförarnes efter-
döme, som blir et slags lagstiftning byggd
på tvägheten och interessen; handeln som
blandar Nationer och laster; klimatet, en al-
tid verklam och alrid dold kraft; slutligen
den starkaste af alla drif-fjädrar, Religionen,
som framtränger dit Lagarne ej komma, som
dömer öfver tanken, och förevigar i begrep-
per om Gud det goda som det onda. Men
hos en Nation, där Imaken för bokliga
konster är utbredd, kunna och böra deras
insigter som upplysa densamma, ocklå verka
på det moraliska.

Det gifves i synnerhet en kraft som ut-
märker Snillet och den store Författaren, den,
at vid sina skrifter fåsta sin själ, at måla sin
tanke med dessa brinnande uttryck, som åro
öfvertygellens språk och sanningens röst: då
meddelar han den känsla han eger; han ge-
nomtränger, han upvärmmer; hjertat häfver

fig, själen omväxlande rörelser måla sig i anfigter, och tårar rinna; själen, förd utom sig själf, känner, lefver, vistas blott i Författarens, som upeldar och som envåldigt ingifver hånne alla sina rörelser. Hvad bruk, mine Herrar, skall han då göra af en så ädel och nästan Guddomlig kraft? Dygden påfordrar densamme. Hon talar til hans hjerta. Hon säger honom: dit snille tilhör mig. Til min tjänst gaf dig Naturen denne odödlige skänk. Utbred mit välde på jorden. Mätte den brottslige ej utan qual kunna låsa dig; blifve dina arbeten hans plågoris; måtte de nedstiga i hans hjerta och genom ångern sönderslita det; men måtte den dygdige, då han låser dig, röna et hemligt behag som tröstar honom! Må Cato färdig at dö, och Socrates drickande giftbägaren låsa dig, och förlåta människorna deras orättvila!

Lydig denne röst, mine Herrar, skall hans upeldade hjerta utfaka de skyldigheter Naturen och Sedolåran pålägga oss. Lycklig den, som för at skildra dem, endast behöfver nedstiga i sit hjerta! Lycklig den Författare, som i ljusligheten af den enskilda lefnaden kan rena sin själ, helgad åt naturens och oskuldens kånflor; som ständigt kan älska det han högaktar; som alla dagar kan sluta i sina armar en mor som svarar til hans ömhet, och

hvars dyrkade ålderdom framställer för sonens ögon som betraktar densamma, blott bilden af dygder och den rörande hugkomsten af välgerningar! Bland få öma skyldigheter, skall hans själ dans för Medborgarens högre pligter. Ibland dessa känslor skall han låra at författa för sit land. Olycklige de köpte Författare, som förråda fäderneslandets och mänsklighetens ädlaste föremål! Olycklige i synnerhet de, som förvekliga caractèrerne! De skola blifva fege medbrottslige i deras tidehvarfs förderf. Kärlek för Lagen, rättvisans helighet, et uplyst nit hos lagskipande, et ädelmodigt upoffrande hos de höge, se där ämnen värdige at blifva en Nation föreståldra. På det sättet stårande sine medborgares dvala, återkallade Demosthenes outhörligheten för dem deras fordna glans. Beklagligtvis blef giftet hans belöning; men han hade ej förtjänt den åran at hafva uppskjurit sin fosterbygds undergång, om han ej döende hade tackat Gudarne.

Ibland oss, mine Herrar, och genom Statens sammanfåtning, är ej den lärde Författarens kall at undersöka de stora Statsinteressen i folkets närvaro. Han talar ej til förfamlade Medborgare. Han kan endast förtro sina tankar åt skrifter, stumme tolkar af

hans känslor. Således bör då et moraliskt föremål alltid sprida lif i hans arbeten. Äfven de som blott synas helgade åt behagen, böra tala til förnuftet, och själfva nöjet betala en skatt åt allmänna nyttan. Derigenom, mine Herrar, kan theatern, ledd til sin rätta ändamål, bereda sig det största inflytande på Nationens moraliska caractere. Där meddelar sig känslan genom hastiga rörelser, och de djupa intryck man får stärkas ännu mer genom antalet af dem som dela desamme; lika hafvets vågor, som häftigt kastade af stormen, öfverhvälfva de ene de andre.

Historien, genom farskildte medel, skall ännu kunna alstra samma verkningar. Historien är et dygdens åberopande til efterverlden. Historie-skrifvaren faller verdens domslut, icke den svage, förderfvade och slafviske hopens, men den frie och rättvise verdens för hvilken alt försvinner, utom Sanningen. Sedan han krossat lasterne, måtte hans hjerta hvila sig vid dygdens rörande bilder. Således afskildrade Tacitus Burrhus vid Neros fida; på det fätter, trötad af olyckor och brott, ledsen at måla tyranner eller slafvar, förbehöll han lom en behaglig tröst åt sin ålderdom, den ljufviga taffan af Trajani dygder. Historie-skrifvaren måste älska at fätta sig vid en så lyfande beskyd-

dare. Hos en sådan Regent kan han på samma gång måla människan; han kan föreställa ömheten bredevid storheten, mänskligheten i förening med högsta magten, och själftva vånskapen på thronen. Han tecknar denna godheten som, förjagande fruktan, tillärer kärleken at nålkas, dessa välgörandets små omständigheter, för alla dem som omgifva honom, hvilke äro alltid nya behöf för et alltid ömt hjerta. Han skall yppa denna mänsklighet, lämpad til folken i dessa våldsamma brytningar, då Stater fins imellan skaka hvarandra; han skall visa anföraren för et stridbart folk, vån af freden; en Monark fiende af denna falska åra, som förleder så många Konungar; i de nödvändiga krigen skall han uprepa beräkningen af människornas blod bredevid förslagen och hoppet; på en segerdag skall han beskrifva Segervinnarens tårar gjutne på valplatsen; under freden, åkerbruket upmuntrade, jordbrukaren uplysiande sit betungade hufvud, ändteligen våga hoppas at vinna vålmåga, och rikdomarne för länge upslukade af öfverflödet, återflyttande genom allmänna rörellen til den fattiges koja.

Desse teckningar af gode Konungar skola alltid förkjula den lärde medborgaren,